

У мовній практиці Ю. Винничука поширені розмовно-побутові ФО, нерідко вони виступають засобом експресивізації у творі. Наведемо приклади: *баки забивати* – нав’язливо відвертати чийось увагу від кого-, чого-небудь розмовами; *бачити світло в кінці тунелю* – сподіватися на успіх після тривалої справи; *бити байдики* – ледарювати, не працювати. Оскільки Ю. Винничук є носієм живого говіркового львівського мовлення, його індивідуально-авторський стиль рясніє колоритними діалектними фразеологізмами, зокрема, це помітно в його романах: *балабухи дати* – побити; *грати вар’ята* – удавати людину, яка нічого не розуміє; *гібати в цинадри* – не звертати уваги.

Результати дослідження дали нам змогу зрозуміти, що в художньому дискурсі фразеологічні одиниці переважно виконують дві функції, а саме: емоційно-експресивну та зображувальну. За допомогою першої автор виявляє свої почуття, ставлення до подій, фактів, явищ та викликає необхідні емоції в читачів. Зображувальна роль фразеологізмів забезпечує наочність у демонстрації думок і почуттів, які митець намагається передати у формі образних уявлень.

Список використаної літератури:

1. Бабій І. М., Свистун Н.О. Принципи та особливості укладання фразеологічних словників мови творів письменників (на матеріалі словника «Фразеологізми у творах Богдана Лепкого»). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Вип. 2 (44). Ужгород: ПП Данило С.І., 2020. С. 55–61.
2. Винничук Ю. П. Нічний репортер. Харків : Видавництво Фоліо, 2019. 240 с.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник. Київ: Знання, 2007. 494 с.

Аліна Опалюк,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філософії з філології, викладач
Костюк Юлія Михайлівна

КРИМСЬКОТАТАРСЬКІ ВКРАПЛЕННЯ В РОМАНІ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ»

Постановка проблеми. Попри багатовікові контакти і понад три десятиліття співжиття в єдиній державі, кримськотатарська історія і культура залишаються білою плямою на ментальній карті багатьох українців. І все ж кримське питання є надзвичайно актуальним в контексті майбутньої перемоги України з кількох причин. По-перше, Крим є невід’ємною частиною української території,

окупованою державою-агресором. По-друге, окупація Криму створює постійну загрозу для безпеки України. По-третє, повернення Криму дозволить забезпечити захист прав людини та національних меншин, зокрема і кримських татар, які зазнають переслідування, незаконного ув'язнення та спостерігають руйнування культурної спадщини свого народу.

Інтерес до кримської тематики стимулює появу нових літературних творів, присвячених історії і жителям півострова. Роман Анастасії Левкової «За Перекопом є земля», який вийшов у травні 2023 року у виданстві «Лабораторія», викликав справжній резонанс і неодноразово очолював топ продажів на літературних феситвалях і ярмаках. Відображаючи події і життя на півострові протягом останніх тридцяти років, він охоплює теми історії кримськотатарського народу, депортацію, повернення й сучасність.

Аналіз досліджень проблеми. У мовознавчому контексті іншомовні вкраплення розглядаються як важливий інструмент творення образності, занурення у культурне тло та посилення емоційного впливу на реципієнта художнього тексту. Дослідники підкреслюють, що вживання елементів іншої мови у художньому дискурсі не лише виконує функцію локалізації дії, а й формує специфічну мовну атмосферу, що дозволяє читачеві глибше відчувати етнокультурне тло подій. У цьому аспекті кримськотатарські вкраплення у романі Анастасії Левкової виступають маркерами автентичності, підсилюючи не лише колорит зображуваного Криму, а й створюючи семантичні акценти у міжкультурному діалозі.

Уведення лексем іншої мови сприяє не лише створенню атмосфери, а й підсиленню етнокультурного виміру художнього простору. У романі А. Левкової кримськотатарські вкраплення відіграють важливу роль у формуванні текстової реальності, підкреслюючи напруження між «своїм» і «чужим» та надаючи зображеному середовищу живого, багатомовного звучання.

Актуальність нашого дослідження зумовлена відсутністю лінгвістичних розвідок про іншомовні вкраплення в романі Анастасії Левкової, який вийшов друком нещодавно.

Мета дослідження – проаналізувати структуру і функції кримськотатарських вкраплень у романі «За Перекопом є земля».

Виклад основного матеріалу. За визначенням М. Ткачівської, «іншомовні вкраплення – це слова і вирази однієї мови, перенесені на полотно іншої, які на письмі зберігають своє графічне оформлення або транскрибовані і слугують для творення привабливості тексту, іронії, комічного ефекту тощо. Вони зазвичай смислово пов'язані з текстом, можуть вживатися як «чужа» пряма мова і як окремі

лексичні вкраплення» [2]. Учена відзначає, що вкраплення також відіграють роль візуальних маркерів іншої культури, акцентів, які реципієнт помічає.

Роман «За Перекопом є земля» багатий на іншомовні вкраплення, які слугують засобом передачі багатокультурного і багатонаціонального середовища Криму. Серед них домінують саме кримськотатарські, оскільки книжка розкриває насамперед трагедію кримських татар у минулому і теперішньому.

Зі структурного погляду іншомовні вкраплення з кримськотатарської мови у тексті роману складаються:

– з одного слова: *У неї темне пишне довге волосся й виразні темно-карі очі, къаверенки* – кольору кави [1, с. 30]; *Тоді я почула кримськотатарське слово сандыкъ – скриня* [1, с. 34]; *Моя справа була говорити і слухати, бо я ж мусафир – гостя* [1, с. 39]; *Що стало моїм вхідним квитком у ці дома, эвлер?* [1, с. 57]; *Голосіння людей, халкъ, на площі* [1, с. 57]; *«Эбет (Так)», – повернулася я до неї* [1, с. 90]; *«Ёкъ, ана, молоді до цього ставляться інакше», – заперечила Аліє* [1, с. 92]; *Я, стоячи під дверима, постукала й голосно запитала: «Эвдесизми?» (Є хто вдома?)* [1, с. 102]; – *Машалла, що пішла, – сказала я Аліє.* [1, с. 142]; *Україна відкуповується Кримом. Ось вам і къурбан* [1, с. 203]; *Отже, екзодус. Або ж – сюрдюнік* [1, с. 220]; *Нишанлым образиться* [1, с. 223]; *Къартларымыз так кажуть...* [1, с. 235]. В основному ці найменування, характерні для кримських татар, уживаються на позначення предметів, живих і неживих, а також абстрактних понять.

– зі словосполучень: *«Къазакъ баласы», – трохи зневажливо відповідала Аніфе-біта* [1, с. 9]; *Мені туди, де «Аллау екбер», подумала – і майже вголос майже істерично зареготала* [1, с. 174];

– з речень: *Я відповідала: «Оны энди анасы алды», мовляв, її вже забрала мама* [1, с. 7]; *Аліє казала: «Айды, айса агъла, тежяран» (Ну, поплач трохи)»* [1, с. 9]; *Хтось із чоловіків запитував: «Бу кимнинъ къызчыгъы?» (Чия це дівчинка?)* [1, с. 9]; *«Къазак баласы? – здивовано перепитував чоловік. – Я о бизлер киби лаф эте де! Эм де бет сымадан бизимкилерге бенъзей...» (Вона ж говорить по-нашому. І зовнішність теж...)* [1, с. 10]; *Аліє цікавилась: «Санъа не олды? Сен бир шейге къасеветленесинъ? Бир шейден къоркасынъ?» (Що сталося? Тобі сумно? Страшно?)* [1, с. 10]; *«Біта казала: «Рус тилини Русие девлети къорур, украин тилини Украина девлети, озъ тилимизни исе тек озюмиз къоруй билемиз»* [1, с. 91]; *«Токъта, мен де бараджам (Чекай, я теж піду)», – обурилась Аліє* [1, с. 169]; *«Ёкъ, тата, сен къалырсынъ (Ні, сестро, ти лишишся)», – безапеляційно сказав Халіл* [1, с. 169]; *Аліє промовила пошепки, майже автоматично «Меним*

элым олмасын, Айше Фатманынъ эли олсун» і насипала в сковорідку гречки, налила туди воду [1, с. 199]; Аліє тоді гладила мене по руці й заспокоювала: чого ображатись, хіба це ще має значення – і сказала дослівно: «Джанчыгъым, я биз энди иридик де (Рідненька, ми ж уже сплавились)» [1, с. 208].

Фіксуємо у тексті роману й уживання кримськотатарського фольклору: пісень, прислів'їв та приказок: «**Къаймакъсыз къаве келинсиз той киби**» (Кава без вершків – як весілля без нареченої) [1, с. 58]; Ми далі тупцяли доріжками й мовчали, і вже, як мовиться у кримськотатарській приказці, **эки козю дёрт олды**, два ока стали чотирма [1, с. 170]; – **Вай-вай!** Це ж, мабуть, сімейна реліквія, – втрутилась Аліє, її бережуть **оны козь бебеги киби сакълайлар** (як зіницю ока) [1, с. 208]; Десь іздалеку чути пісню, у якій – грайлива мелодія, та слова – сумні: **айгиди ёллар, узун ёллар, битмез де ёллар, ёллар, ёллар, ах ёллар, ярем келеджек ёллар** [1, с. 220]; «**Алла бахтынъны берсин!**» (Хай Всевишній дає тобі щастя!) [1, с. 268]; Співачка в червоній сукні, розшитій золотом, і такому ж фесі, і в кушаку, співає «**Хамси къойдым тавая**» [1, с. 268].

Анастасія Левкова вводить кримськотатарські вкраплення у текст роману, щоб ознайомити читача з побутом, традиціями, способом життя кримських татар, а також з особливостями їх мови, фольклору. Уживання кримськотатарських слів, словосполучень і речень спостерігаємо у мовленні персонажів роману: Оксани, Аліє та її родини – батьків, бабусі, дідуся, прабабусі, а також історика Ахтема.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, аналіз кримськотатарських вкраплень у романі «За Перекопом є земля» продемонстрував різноманіття структури й функцій цих одиниць в художньому тексті. Перспективи дослідження вбачаємо в ширшому аналізі іншомовних вкраплень, не лише з кримськотатарської мови, як інструменті маркування й вираження національної ідентичності персонажів та її трансформації.

Список використаної літератури

1. Левкова А. За Перекопом є земля. Кримський роман. Київ: Лабораторія, 2023. 392 с.
2. Ткачівська М. Іншомовні вкраплення та їх відтворення в німецькомовних перекладах. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Вип. 9(3). С.117-123.

Микола Попко,
Державний податковий університет;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Науменко Ліана Миколаївна